

Endogeniczny potencjał regionów. *Case study: Polska i jej województwa*

Iwona Koza*

Streszczenie: *Cel* – W niniejszym artykule przybliżono zagadnienia endogenicznego potencjału regionów, w tym problematykę innowacyjności, kapitału intelektualnego, gospodarki opartej na wiedzy oraz przedsiębiorczości i zarządzania zasobami ludzkimi.

Metodologia badania – Zaprezentowano wyniki badań wskaźnikowych odnoszące się do Polski przedstawionej na tle Wspólnoty Europejskiej. Szczególną uwagę poświęcono kilku wybranym województwom naszego kraju.

Wynik – Badane podmioty okazały się skromnymi, lub co najwyżej umiarkowanymi innowatorami. Dało się zauważyć zapóźnienia w sferze infrastruktury, dostępności transportowej czy zaawansowanych usług teleinformatycznych. Wyjątkową szansą dla województw i całego naszego kraju wydaje się kapitał intelektualny, gotowość do mobilności i adaptacyjności oraz dynamizm szybko zdobywającego nowe umiejętności młodego pokolenia. Dobrą metodą gwarantującą kreatywność myślenia o przyszłości regionów, a jednocześnie porządkującą tworzenie ram koncepcyjnych polityki strategicznej regionu, wydają się też studia foresightowe.

Oryginalność/wartość – Niniejszy artykuł jest oryginalną publikacją. O jego wartości świadczy nowatorskie ujęcie problematyki.

Słowa kluczowe: innowacyjność, kapitał intelektualny, gospodarka oparta na wiedzy, przedsiębiorczość, zasoby ludzkie

Wprowadzenie

Obecnie szczególną uwagę w badaniach i opracowaniach odnoszących się do rozwoju regionalnego zwraca się na znaczenie zasobów endogenicznych. Wiąże się to zarówno z rzeczywistością krajową, jak i problematyką Unii Europejskiej, a także z dynamicznym rozwojem międzynarodowych przepływów kapitału. Za wagą i wartością rozwiniętych zasobów endogenicznych przemawia przede wszystkim ich relatywnie silne powiązanie z lokalnym rozwojem społeczno-gospodarczym oraz życiem społeczności lokalnej (Broszkiewicz, 1997, s. 128 i n.). Główne czynniki decydujące o tempie wzrostu i rozwoju gospodarczego regionów to: innowacyjność, kapitał intelektualny, gospodarka oparta na wiedzy oraz przedsiębiorczość i zasoby ludzkie.

* dr Iwona Koza, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, e-mail: ikoza@pwsz.chelm.pl.

W niniejszym artykule w pierwszej kolejności zwięźle przybliżono wyżej wymienione zagadnienia. Następnie zaprezentowano wyniki badań. Jest to więc artykuł przeglądowo-badawczy. Obszarem badawczym jest Polska przedstawiona na tle Wspólnoty Europejskiej. Szczególną uwagę poświęcono kilku wybranym województwom naszego kraju. Do przyjętych charakterystyk użyto celowo dobranych wskaźników.

1. Innowacyjność

We współczesnym świecie, w którym postęp naukowo-techniczny nie zwalnia, innowacyjność odgrywa niezwykle istotną rolę, zwłaszcza w gospodarce, ponieważ prowadzi do tworzenia nowych produktów, ulepszania i wdrażania nowych technologii oraz zwiększenia efektywności, a tym samym do zwiększenia konkurencyjności danej gospodarki w odniesieniu do innych krajów. Jednak aby to osiągnąć, potrzebna jest motywacja i zdolność przedsiębiorców do prowadzenia badań naukowych, a przez to do poszukiwania nowych, lepszych rozwiązań, pomysłów oraz koncepcji. Dzięki nieustannemu zwiększaniu wiedzy oraz wdrażaniu nowatorskich rozwiązań, kraje podnoszą swoją pozycję innowacyjną, a tym samym stają się liderami na rynku międzynarodowym (Szatkowski, 2016, s. 17–60). Często wspomina się, że podstawowym warunkiem dla tworzenia innowacji jest posiadanie informacji, które pochodzą z różnych źródeł. Niezwykle istotne są informacje dotyczące m.in. tego, w jakich sektorach czy dziedzinach istnieje potrzeba rozwoju lub nowych osiągnięć. Jednak nie tylko takie informacje są ważne, ale również o stymulowaniu zbytu i przede wszystkim o oczekiwaniach potencjalnych klientów (Bukowski, Szpor, Śniegocki, 2012, s. 21; Woźniak, 2011, s. 219–231).

2. Kapitał intelektualny

W literaturze przedmiotu nie ma jednej definicji, która określałaby, co składa się na kapitał intelektualny i czym jest ten składnik przedsiębiorstwa – mimo to i bez względu na te okoliczności wszyscy naukowcy i praktycy zgodnie potwierdzają, iż posiadanie tego składnika majątku jest niezwykle istotne i potrzebne (Sopińska, Wachowiak, 2004, s. 104). Zmiany w społeczno-gospodarczej rzeczywistości postawiły przed regionami nowe wyzwania, w tym między innymi efektywne zarządzanie kapitałem intelektualnym. Głównym celem zarządzania kapitałem intelektualnym jest zwiększenie wartości rynkowej oraz zdobycie przewagi rynkowej. Wyniki pomiaru kapitału intelektualnego przynoszą korzyści nie tylko dla zarządzających, ale również dla właścicieli oraz akcjonariuszy. Regularny pomiar kapitału intelektualnego w danym regionie pozwoli na ocenę stopnia rozwoju organizacji. To również możliwość poprawy jakości zasobów ludzkich. Identyfikacja i pomiar składników kapitału intelektualnego przekazują informacje o potencjale regionu, co pozwala na

efektywniejsze wykorzystanie wiedzy i skutkuje między innymi tworzeniem szeroko rozumianych innowacji (Okoń-Horodyńska, Wisła, 2009, s. 112; Gaczek, 2013, s. 237–250).

3. Gospodarka oparta na wiedzy

Według podstawowych założeń teorii wzrostu endogenicznego, zarówno procesy akumulacji wiedzy naukowo-technicznej, jak i kapitału ludzkiego są traktowane jako postęp techniczny i stanowią główne źródła wzrostu gospodarczego. Tym samym mniejszego znaczenia w gospodarce nabierają procesy akumulacji kapitału rzeczowego i wzrostu siły roboczej. To właśnie umiejętność produktywnego wykorzystania nowej wiedzy, czyli nasylenie gospodarki innowacjami, stanowi próbiez rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. Z punktu widzenia poszczególnych regionów procesy tworzenia wiedzy i pozyskiwania wiedzy zewnętrznej wymagają dysponowania odpowiednimi zasobami materialnymi i niematerialnymi, w tym przede wszystkim kapitałem ludzkim. Rosnące znaczenie wiedzy dla funkcjonowania danego regionu nie oznacza jednak, że podmioty aktywnie inwestujące w powiększenie posiadanych zasobów wiedzy osiągają ponadprzeciętne wyniki. Regiony mają bowiem ograniczone możliwości wyłączenia innych podmiotów z dostępu i użytkowania posiadanej wiedzy (Woźniak, 2011, s. 25–35).

4. Przedsiębiorczość

Przedsiębiorczość to sposób działania polegający na skłonności podejmowania nowych, ryzykownych i niekonwencjonalnych przedsięwzięć oraz na wykazywaniu inicjatywy w ich poszukiwaniu i wdrażaniu w życie. Jest to więc działanie skierowane na rozwój, ma ono charakter innowatorski (Kortan, 1997, s. 77–78; Woźniak, 2011, s. 26–43). Przedsiębiorczość staje się obecnie coraz bardziej pożądaną postawą podmiotów gospodarczych. Nastawione na nią regiony szybciej się rozwijają, zatrudniają więcej osób, inwestują więcej pieniędzy. Z ekonomicznego punktu widzenia działania przedsiębiorcze polegają na organizowaniu zasobów kapitałowych do realizacji projektów wiążących się z różnym stopniem ryzyka w celu uzyskania korzyści. Istotą przedsiębiorczości jest więc wykorzystywanie pojawiających się okazji i podejmowanie działań zmierzających do osiągnięcia zysku (Makiela, 2013, s. 25 i n.). Zarówno rosnąca konkurencja, jak i postęp techniczny powodują, że przyszłość należy do regionów otwartych na zmiany i postrzegających je jako warunek przetrwania i rozwoju. Jednocześnie takie postrzeganie zmian wymaga zapewnienia właściwych warunków inspirujących i pobudzających przedsiębiorczość, których efektywność wykorzystania i rozwijania jest w dużym stopniu uwarunkowana wiedzą i innowacyjnością oraz właściwym zarządzaniem tymi zasobami (Siuta-Stolarska, Siuta-Brodzińska, 2011, s. 398–407).

5. Zasoby ludzkie

Obecnie wzrasta również zainteresowanie obszarem zarządzania zasobami ludzkimi, zauważalne zarówno w literaturze światowej, jak i polskiej; to odpowiedź na potrzeby współczesnych organizacji. Zarządzanie zasobami ludzkimi to strategiczne, spójne podejście do kierowania najcenniejszym kapitałem każdej organizacji – ludźmi, którzy w niej pracują i którzy indywidualnie lub zbiorowo przyczyniają się do osiągania celów. Przemiany w gospodarce dotyczące podejścia do człowieka, do wymagań wobec niego i jego możliwości, przyczyniły się do metamorfozy zarządzania zasobami ludzkimi we współczesnych organizacjach (Armstrong, 2010, s. 10 i n.). Ideą zarządzania zasobami ludzkimi jest przede wszystkim uznanie pracownika za jeden z najbardziej wartościowych elementów współczesnej organizacji (Nowakowska-Grunt, Miciuła, 2016, s. 28–45).

Powyżej zaprezentowano zwięzłe informacje o tempie wzrostu i rozwoju gospodarczego regionów, odnoszących się do innowacyjności, kapitału intelektualnego, gospodarki opartej na wiedzy oraz przedsiębiorczości i zasobów ludzkich. Dalszą część pracy stanowią będą badania, ich wyniki i nasuwające się wnioski.

6. Wyniki badania regionalnej innowacyjności na poziomie europejskim

Istnieje coraz więcej narzędzi i metod pomagających oceniać i rozwiązywać scharakteryzowane wyżej problemy.

Regionalna tablica innowacyjności jest podstawowym narzędziem pomiaru potencjału innowacyjnego i jego zróżnicowań w ujęciu regionalnym. W 2017 roku tablica ta replikowała metodologię tablicy wyników europejskich innowacji, używaną na poziomie krajowym do pomiaru wydajności regionalnych systemów innowacji (w przypadku Polski do wyników wojewódzkich). Wskaźniki innowacyjności na szczeblu regionalnym są mniej szczegółowe ze względu na ogólny brak danych innowacji na poziomie regionalnym. Jednak tablica wyników innowacyjności regionów eliminuje tę lukę poprzez zapewnienie statystycznych danych na poziomie innowacyjności regionów.

Najbardziej innowacyjne regiony funkcjonują zazwyczaj w najbardziej innowacyjnych krajach. Liderzy innowacji wypadli najlepiej we wszystkich wskaźnikach, w szczególności w tych wskaźnikach, w których dokonano pomiaru badań i publikacji naukowych oraz innowacyjności w biznesie. Większość liderów innowacji regionalnych znajduje się w państwach określonych jako liderzy innowacji europejskiej tablicy wyników innowacyjności. Prawie wszyscy umiarkowani i skromni regionalni innowatorzy znajdują się w państwach określonych jako innowatorzy umiarkowani i skromni. Jednakże regionalne kieszenie doskonałości zidentyfikowano w niektórych krajach – umiarkowanych innowatorach (na przykład Praga w Republice Czeskiej, Region Bratysławski na Słowacji czy Kraj Basków w Hiszpanii). Jednocześnie niektóre regiony krajów będących liderami w innowacji i innowatorami silnymi są bardzo zacofane.

Ranking wyników ujawnił, że Sztokholm jest najbardziej innowacyjnym regionem w Unii Europejskiej. Tuż za nim uplasował się region Hovedstaden w Danii oraz Południowy Wschód w Wielkiej Brytanii. Ogólnie najbardziej innowacyjnym regionem w Europie okazał się Zurych w Szwajcarii.

Ponadto, porównując wyniki z latami poprzednimi, zauważono, że innowacyjność większości regionów poprawiła się. Zwiększyła się wydajność dla wszystkich regionów Austrii, Belgii, Francji, Holandii, Norwegii, Słowacji, Szwajcarii i Wielkiej Brytanii, a także większości regionów Grecji, Włoch, Polski i Szwecji. Obniżenie wydajności zaobserwowano głównie w geograficznie peryferyjnych regionach Europy. Wydajność spadła we wszystkich regionach w Rumunii i więcej niż połowie regionów Republiki Czeskiej, Danii, Finlandii, Niemiec, Węgier, Portugalii i Hiszpanii. Z czasem nastąpił proces dywergencji regionalnej wydajności i wzrosły różnice w wydajności między regionami. Dał się zauważyć silny związek między innowacjami i konkurencyjnością regionalną (*Regionalna tablica innowacyjności*).

7. Wyniki badania polskiej regionalnej innowacyjności

Polska w powyższych badaniach okazała się być umiarkowanym innowatorem. Z biegiem czasu (od 2010 r.) jej wydajność wzrosła o 2,0% w stosunku do UE. Względne zalety systemu innowacji wynikają z wpływu zatrudnienia, inwestycji i innowacji przyjaznych dla środowiska. Względne słabości dotyczą innowatorów, powiązań i badania systemów innowacji. Różnice stanowi większy udział zatrudnienia w rolnictwie oraz w wydobywaniu i produkcji, mniejszy udział zatrudnienia w wysokiej i średniej produkcji high-tech i usługach, większy udział przedsiębiorstw kontrolowanych z zagranicy, mniejsza liczba wydatki przedsiębiorstw na badania i rozwój, niższe PKB na mieszkańca, wyższe tempo wzrostu PKB i niższe tempo wzrostu ludności (http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_pl).

W odniesieniu do Polski, zinterpretowane zostaną wyniki odnoszące się do dwóch wskaźników: wydatków na badania i rozwój w sektorze prywatnym oraz innowacji małych i średnich przedsiębiorstw.

Dla pierwszego ze wskaźników, tj. wydatków na badania i rozwój w sektorze prywatnym, zestawiono wszystkie wydatki na badania i rozwój w sektorze prywatnym z wysokością odnośnego produktu krajowego brutto. Wskaźnik ten wychwytuje formalne utworzenie nowej wiedzy w ramach przedsiębiorstwa. To szczególnie ważne w sektorze naukowym (leków, chemikaliów i niektórych obszarach elektroniki), gdzie większość nowej wiedzy jest tworzona w tym miejscu lub w pobliskich laboratoriach badawczo-rozwojowych.

Drugi ze wskaźników, tj. innowacje małych i średnich przedsiębiorstw, jest relacją liczby małych i średnich przedsiębiorstw wprowadzających innowacje we własnym zakresie oraz całkowitej liczby małych i średnich przedsiębiorstw Wspólnoty Europejskiej. Innowacyjne

przedsiębiorstwa są zdefiniowane jako przedsiębiorstwa, które wprowadziły nowe produkty lub procesy wewnętrzne lub w połączeniu z innymi firmami.

W przypadku obu wskaźników źródłem danych był Eurostat, a dane odnoszą się do roku 2014 oraz 2015.

Jeśli chodzi o wyniki badania wydatków na badania i rozwój w sektorze prywatnym, intensywność badań i rozwoju w sektorze przedsiębiorstw kształtowała się powyżej 2,00% PKB w czterech krajach: Polsce, Szwecji, Austrii i Szwajcarii. Intensywność średnia badań i rozwoju w sektorze przedsiębiorstw w UE wyniosła 1,30%. Dla 12 krajów intensywność była poniżej 0,50%, szczególnie niska w Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii, na Cyprze i Łotwie. W porównaniu do 2010 roku, wydajność wzrosła dla 24 krajów i zmniejszyła się dla 12 krajów. Wydajność wzrosła najbardziej w Bułgarii i Belgii, Islandii i zmniejszyła się najbardziej w Finlandii i Danii. W porównaniu z rokiem poprzednim, wydajność wzrosła w 15 krajach i zmniejszyła się dziewięciu krajach.

W przypadku innowacji małych i średnich przedsiębiorstw, okazało się, że średnio 28,8% z nich w Unii Europejskiej wprowadzało innowacje we własnym zakresie. Znacznie wyższe udziały zaobserwowano w Szwajcarii i Irlandii, gdzie więcej niż 40% małych i średnich przedsiębiorstw wprowadzało innowacje we własnym zakresie. W Rumunii, Polsce, Łotwie, Bułgarii, Byłej Jugosłowiańskiej Republici Macedonii i na Węgrzech mniej niż 12% małych i średnich przedsiębiorstw wprowadzało innowacje we własnym zakresie. W porównaniu do 2010 roku, wydajność wzrosła w ośmiu krajach, a zmniejszyła się w 26 krajach. Wydajność wzrosła najbardziej w Szwajcarii, na Litwie, w Norwegii i Holandii, a zmniejszyła się najbardziej w Estonii, Danii i na Cyprze. W porównaniu z rokiem poprzednim, wydajność wzrosła w 14 krajach i zmniejszyła się w 17 krajach. W porównaniu z rokiem poprzednim, wydajność wzrosła najbardziej na Litwie i w Norwegii.

Wyniki badania regionalnej innowacyjności polskich regionów zaprezentowano dla kilku wybranych z nich. Wybór został dokonany w oparciu o osiągnięty w polskich regionach produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w 2014 roku (http://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5482/4/3/1/notatka_wstepne_szacunki_pkb_nts_2_2014.pdf). Zdecydowano się na trzy sąsiadujące ze sobą województwa o bardzo zróżnicowanych wynikach gospodarczych, tj. województwo wielkopolskie, pomorskie i zachodniopomorskie.

W województwie wielkopolskim od 2000 roku utrzymuje się nieznaczny wzrost liczby ludności. Rok 2016 był siódmym z kolei, w którym notowano zwiększenie przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw, przy czym tempo wzrostu było szybsze niż w 2015 roku. W końcu 2016 roku w województwie wielkopolskim obserwowano poprawę sytuacji na rynku pracy. W ujęciu rocznym zwiększyła się liczba ofert pracy oraz zanotowano spadek ogólnej liczby zarejestrowanych bezrobotnych. Liczba bezrobotnych wyrejestrowanych w ciągu roku przewyższała liczbę nowo zarejestrowanych. Stopa bezrobocia obniżyła się i kolejny rok pozostała najniższa w kraju.

W 2016 roku zaobserwowano po raz kolejny (począwszy od 2000 r.) wzrost liczby ludności województwa pomorskiego. Przyrost naturalny, wzorem lat poprzednich, był najwyższy

w kraju. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w 2016 roku ukształtowało się na poziomie wyższym niż przed rokiem. W 2016 roku w porównaniu z rokiem 2015 liczba zgłoszonych ofert pracy zwiększyła się, a liczba bezrobotnych zarejestrowanych zmniejszyła się.

Sytuację społeczno-gospodarczą województwa zachodniopomorskiego w 2016 roku charakteryzowało to, że liczba ludności, podobnie jak struktura ludności według płci, w ostatnich latach nie ulegała większym zmianom. Współczynnik przyrostu naturalnego w 2016 roku zwiększył się (choć szósty rok z rządu przybrał on wartość ujemną). Zanotowano także wzrost (podobnie jak w 2015 r.) przeciętnego miesięcznego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw, przy czym skala tego wzrostu była mniejsza niż w Polsce. W porównaniu z 2015 rokiem zmniejszyła się liczba bezrobotnych przypadających na 1 ofertę pracy (*Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa*).

W badaniach, wyniki których prezentowane są w niniejszym artykule, województwo wielkopolskie okazało się być skromnym innowatorem i wydajność jego innowacji zwiększyła się z czasem. Region jest mniej miejski, z wyższym niż przeciętne zatrudnienie udziałem w produkcji i niższym niż średnia udziałem się w usługach i administracji publicznej. Województwo pomorskie okazało się być umiarkowanym innowatorem, a wyniki w zakresie jego innowacji zwiększyły się nieco w czasie. Region ma nieco wyższe niż przeciętne zatrudnienie w administracji publicznej i usługach oraz niższy niż średni udział w rolnictwie. Zaś województwo zachodniopomorskie okazało się być również skromnym innowatorem i wydajność jego innowacji zwiększyła się z czasem. Region jest mniej zaludniony, z wyższym udziałem zatrudnienia w usługach i budownictwie oraz administracji publicznej i nieco niższym niż średni PKB na mieszkańca (http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/regional_pl).

Uwagi końcowe

Europa ma dobre warunki do tego, by korzystać z nadarzających się możliwości pobudzenia wzrostu gospodarczego. Jako największy rynek wewnętrzny na świecie jest siedzibą wielu przedsiębiorstw innowacyjnych należących do światowej czołówki oraz zajmuje czołową pozycję w wielu dziedzinach wiedzy i kluczowych technologii, takich jak ochrona zdrowia, żywność, energia odnawialna, technologie związane z ochroną środowiska i transport (*Sprawozdanie z 2013 r...*). Posiada ona ponadto niezmiernie cenne zasoby tworzone przez wysoko wykwalifikowaną siłę roboczą i wybitne talenty w sektorze działalności kulturalnej i twórczej. Wciąż jednak konieczne są wysiłki na rzecz zapewnienia sprawnego funkcjonowania jednolitego rynku, poprawy warunków ramowych umożliwiających wprowadzanie innowacji w przedsiębiorstwach oraz przyspieszenia inwestycji w przełomowe technologie w szybko rozwijających się obszarach (Komunikat Komisji...).

W polskich regionach ustabilizował się obecnie pewien model zarządzania regionem, którego wyznacznikami są strategie rozwoju regionu i regionalne programy operacyjne nastawione głównie na wykorzystanie funduszy europejskich. Model ten przymusza regiony

do myślenia średniookresowego, stosownie do okresu perspektywy finansowej Unii Europejskiej.

Dobłą metodą gwarantującą kreatywność myślenia o przyszłości regionów, a jednocześnie porządkującą tworzenie ram koncepcyjnych polityki strategicznej regionu, są studia foresightowe. Warunkiem koniecznym prowadzenia studiów foresightowych użytecznych w wymiarze strategiczno-politycznym jest umiejętność i skuteczność współpracy interdyscyplinarnej profesjonalistów posiadających specjalistyczną wiedzę i reprezentujących partykularne punkty widzenia oraz ludzi zaangażowanych w procesy decyzyjne w sektorze publicznym, a także w biznesie i sektorze obywatelskim. Studia foresightowe pokazały zasadnicze nurty i praktyczne ścieżki integrowania myślenia, projektowania i prowadzenia zintegrowanej polityki strategicznej regionu. Zespoły badawcze, zarówno podejmujące z własnej inicjatywy regionalne studia foresightowe, jak i takie, którym władze publiczne są skłonne powierzyć prowadzenie tego typu studiów, powinny w pierwszej kolejności kierować się użytecznością decyzyjną wyników prac (Gaczek, 2013, s. 203–221).

Dziś Polska jest w specyficznym momencie rozwojowym. Mimo zapóźnień cywilizacyjnych – związanych także z jeszcze niepełną modernizacją gospodarki i niskim potencjałem rozwojowym obszarów od lat pozostających poza zasięgiem oddziaływania centrów życia gospodarczego – wyłaniają się liderzy nowych przewag konkurencyjnych. Wykorzystując kapitał intelektualny, gotowość do mobilności i adaptacyjności oraz dynamizm szybko zdobywającego nowe umiejętności młodego pokolenia, metropolie rozwijają się w zgodzie z nowoczesnymi paradygmatami i z powodzeniem konkurują z innymi aglomeracjami europejskimi. Zatem – by wykorzystać szanse, jakie pojawią się przed Polską w perspektywie 2030 roku, oraz by przygotować kraj na zagrożenia wynikające z długookresowych trendów światowych – model rozwojowy musi wzmacniać dynamikę wzrostu, sprzyjać jeszcze pełniejszemu korzystaniu z szans i stopniowo usuwać coraz większej grupie regionów i społeczności przeszkody utrudniające udział w tym procesie (*Polska 2030...*).

Literatura

- Armstrong, M. (2010). *Strategiczne zarządzanie zasobami ludzkimi*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Broszkiewicz, R. (1997). *Związki polityki gospodarczej z polityką regionalną*. Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej.
- Bukowski, M., Szpor, A., Śniegocki, A. (2012). *Potencjał i bariery polskiej innowacyjności*. Warszawa: Instytut Badań Strukturalnych.
- Conte, A. (2014). *Efficiency of R&D spending at national and regional level*. Komisja Europejska: Wspólne Centrum Badawcze.
- Gaczek, W.M. (2013). *Dynamika, cele i polityka zintegrowanego rozwoju regionów: aspekty teoretyczne i zarządzanie w przestrzeni*. Poznań: Bogucki Wydawnictwo Naukowe.
- <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (30.10.2017).
- http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/regional_pl (30.10.2017).
- http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_pl, (30.10.2017).
- http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_pl_Annex_B (30.10.2017).
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52014DC0339> (06.11.2017).

- http://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5482/4/3/1/notatka_wstepne_szacunki_pkb_nts_2_2014.pdf (30.10.2017).
- Kijek, T. (2016). *Kapitał innowacyjny przedsiębiorstwa: akumulacja i wykorzystanie*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. *For a European Industrial Renaissance / COM(2014)*. Pobrano z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=OJ:L:2014:014:TOC> (7.11.2017).
- Kortan, J. (1997). *Podstawy ekonomiki i zarządzania przedsiębiorstwem*. Warszawa: C.H. Beck.
- Makiela, Z. (2013). *Przedsiębiorczość i innowacyjność terytorialna*. Warszawa: C.H. Beck.
- Nowakowska-Grunt, J., Miciuła, I. (2016). *Wybrane aspekty zarządzania organizacją w XXI wieku*. Katowice: Wydawnictwo Naukowe Sophia.
- Okoń-Horodyńska, E., Wisła, R. (2009). *Kapitał intelektualny i jego ochrona*. Warszawa: Instytut Wiedzy i Innowacji.
- Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*. Pobrano z: https://www.mpips.gov.pl/gfx/mpips/.../1.../pl_2030_wyzwania_rozwojowe.pdf (10.11.2017).
- Raport OECD z 2011 r. *Productivity and growth accounting*. Pobrano z: <https://www.oecd.org/std/productivity-stats/2352458.pdf> (1.11.2017).
- Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa*. Pobrano z: <http://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/publikacje-regionalne/system-regionalnych-opracowan-analitycznych/raport-o-sytuacji-spoleszno-gospodarczej-wojewodztwa/> (10.11.2017).
- Regionalna tablica innowacyjności*. Pobrano z: http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/regional_pl (16.10.2017).
- Siuta-Stolarska, B., Siuta-Brodzińska, M. (2011). Rola przedsiębiorczości w zarządzaniu. *Zeszyty Naukowe WSOWL*, 4 (162). Pobrano z: <http://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element.baztech-article-BPW6-0024-0032> (16.10.2017).
- Sopińska, A., Wachowiak, P. (2004). *Jak mierzyć kapitał intelektualny w przedsiębiorstwie*. Pobrano z: <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/4/id/51> (27.05.2016).
- Sprawozdanie z 2013 r. na temat konkurencyjności Unii innowacji*. SWD(2013) 505. Pobrano z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52014DC0339> (7.11.2017).
- Szatkowski, K. (2016). *Zarządzanie innowacjami i transferem technologii*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Woźniak, M.G. (2011). *Uwarunkowania sprawnego działania w przedsiębiorstwie i regionie*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.

AN ENDOGENOUS POTENTIAL OF THE REGIONS. CASE STUDY: POLAND AND ITS REGIONS

Abstract: *Purpose* – In this article I will present a brief introduction to the issues of innovation, intellectual capital, knowledge-based economy and entrepreneurship and human resources management.

Design/methodology/approach – Sentinel research results were presented relating to Poland in comparison to the European Community. Special attention has been devoted to a few selected provinces of our country.

Findings – The entities examined have been found to be modest or most moderate innovators. Delays has been observed in the sphere of infrastructure, availability of transport, or advanced services. A unique opportunity for provinces and the whole country seems to be the intellectual capital, mobility and agility and dynamism of rapidly gaining new skills by the young generation. A good method to think in a creative way about the future of the regions, and at the same time create a conceptual framework for strategic policy in the region seems to be foresight studies.

Originality/value – This article is an original publication. About its value provides innovative coverage.

Keywords: innovation, intellectual capital, knowledge-based economy and entrepreneurship and human resources

Cytowanie

- Koza, I. (2018). Endogeniczny potencjał regionów. Case study: Polska i jej województwa. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 1 (91), 431–439. DOI: 10.18276/frfu.2018.91-35.